

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурса за присъждане на научното звание „доцент” по професионалното направление 2.1. Филология (новогръцко езикознание), обявен в ДВ, бр. 96 от 06.12.2012 г., с единствен кандидат гл.ас. д-р Борис Вунчев

Рецензент: доц. д-р Елена Чаушева,

Катедра по етнология и балканистика, ФФ, ЮЗУ „Неофит Рилски” - Благоевград

Гл.ас. д-р Борис Вунчев е млад български специалист в областта на гръцкото и сравнително езикознание и преподавател в Катедрата по класическа филология към СУ „Св. Климент Охридски”. Завършил е Новогръцка филология в Софийския университет “Свети Климент Охридски” с пълно отличие през 1999 г. Преподавателската му кариера се развива основно в Софийския университет последователно като хоноруван асистент (от 1993 до 2003 г.), редовен асистент (от 2003 до 2005) и главен асистент – от 2005 г. до сега. Води лекционни курсове и семинарни занятия в бакалавърската и магистърската програма на специалност Новогръцка филология. Бил е хоноруван преподавател по новогръцки език и в НБУ и в ЮЗУ “Неофит Рилски”, където е водил лекционните курсове по новогръцка лингвистика. Първите стъпки в научната си кариера Борис Вунчев прави още като студент – в периода 1996-1999 г. е стипендиант на Фондация “Отворено общество” в програмата “Високи академични постижения”, когато започва, а по-късно и доразработва, две теми – за речниците през Възраждането и Дигенис Акритас. Научните му интереси са насочени към задълбоченото проучване на глаголната система на новогръцкия език, свидетелство за което е докторската му дисертация на тема *„Аспектуалните характеристики в новогръцкия език – средства за изразяване и семантика”*, защитена успешно през 2005 г. , както и голяма част от последвалите публикации.

Като единствен кандидат в конкурса за доцент по новогръцко езикознание Вунчев участва с 15 статии, три издадени книги, една рецензия и студия, които са посветени на теоретични и методологични въпроси в областта на гръцкото и съпоставителното езикознание.

Обект на настоящата рецензия са публикациите, които са извън представените за придобиване на образователната и научна степен „доктор”. Това са главно монографията *„Семантични и синтактични особености на активните интранзитиви в новогръцкия език”*, която по същество е хабилитационният труд на кандидата, както и двете статии,

посветени на етимологични и словообразователни особености на абсолютните активни интранзитиви в новогръцкия език (вж. т. Б в пълния списък на публикациите на кандидата).

Хабилитационният труд на Борис Вунчев е първото научно изследване на български език, което разглежда в теоретичен и практико-приложен план редица въпроси, свързани с залоговата проблематика и по-специално с особеностите на активните интранзитиви в новогръцкия език.

Изборът на темата е особено актуален и е провокиран от пряката преподавателска работа на автора с български студенти, изучаващи новогръцки език (по-нататък НГЕ), и наблюденията върху трудностите при усвояването на залоговата семантика, както и при употребите на залоговите форми в НГЕ поради родноезикова интерференция.

Трудът е в обем от 155 страници. Текстът е добре структуриран и между отделните части има добър баланс. Съдържа увод, осем основни глави и заключение. В края му е поместено приложение (стр.139-150) с 6 таблици, в които авторът е класифицирал интранзитивите, амбитранзитивите и каузитивите, и библиография (стр. 151 –155), съдържаща 74 научни заглавия. Изследваният корпус е впечатляващ. Източници на езиков материал са устни и писмени, около 1000 стр., от които са ексцерпирани над 700 примера, подложени на анализ от автора.

Обектът, целите, задачите и актуалността на хабилитационния труд са изложени в уводната част. Формулировката им е точна и ясна. Още тук, при определянето на обекта на изследването, а именно семантичните особености на интранзитивите в новогръцкия език, е направена уговорката какво се разбира под активни интранзитиви, т.е. „глаголни форми с активна залогова морфология, независимо дали става въпрос за форми на интранзитивни или транзитивни глаголи, употребявани и интранзитивно” (стр.7).

Втората и третата глава са посветени на преглед на литературата, отнасяща се до традиционните и съвременните синтактико-семантични подходи към залога. Успешната разработка на четвърта глава, където авторът представя теоретичния модел на своето изследване, е закономерно следствие от компетентното и критично разработения доста подробен обзор-анализ на съществуващите в научната литература различни теории и модели за залоговите форми и диатези в общотеоретичен план, но и конкретно за НГЕ. Като отдава дължимото на приносите в редица теоретични разработки, авторът набелязва

неизследваните и проблемни полета по отношение на залоговите отношения, които доразработва в съществената част на монографията си.

Задълбоченото познаване и трактовка на изследванията по въпросната проблематика стават основа за функционално-семантичния подход на изследването, обогатен с използване теоретичните постановки на генеративната граматика, на редица синтактични теории, на комуникативната теории и др.

За целите на изследването си авторът уточнява терминологичния си апарат. Изоставяйки термините залог и диатеза, той разграничава *морфологичен* от *семантичен залог*, разглежда *транзитивността* и *интранзитивността* от гледна точка на синтактичната и комуникативна теория и анализира реализациите им в повърхнинните изреченски структури. Приемам уговорката за употребата на термините *акционални* и *активни интранзитиви* съответно в семантичен и синтактичен план, на *субект-обект* при синтактичен анализ (макар че това са по-скоро логически категории), а на *агент-пациент* (тук по-подходящ термин е експеридент) при семантичния анализ, но намирам неубедителна аргументацията за използването на *глагол* вместо *предикат* при семантичен анализ, още повече, че самият автор посочва, че семантичният залог „определя семантико-синтактичните отношения между предиката и субекта” (стр.45).

Същинската част на предложената монография обхваща главите V-IX, които съдържат редица приноси моменти. Отправна точка в изследването е опозицията транзитивност/интранзитивност. С оглед на това авторът разглежда различните видове структури в НГЕ, които реализират разнообразни семантични залогови характеристики. Тези характеристики той определя като семантични залози, а именно *статална интранзитивност*, *акционална интранзитивност*, *производна акционална интранзитивност*, *ергатив*, *каузатив*, *медиум* и *реципрочност*, като в отделни глави определя същността им, подходите към тях и средствата за изразяването им в НГЕ.

Теоретико-приложен приносен характер има направената в пета глава систематизация на значенията на активните интранзитивни форми в НГЕ. Опирайки се на теоретичната рамка на Kemmer (1993), авторът определя същността на семантичните залози *статална* и *акционална интранзитивност*. На базата на глаголните лексикални значения и синтактичните реализации, засвидетелствани в изследвания корпус, той предлага подробна класификация на абсолютните интранзитиви със статално значение с оглед тяхната семантика, а за основен критерий при класифицирането на акционалните

интранзитиви приема наличието, респективно отсъствието, на контрол от страна на субекта при реализация на съответната предикация. В резултат на този критерий се разграничават контролиращи и неконтролиращи акционални абсолютни интранзитиви. Всяка една класификация е подкрепена с богат илюстративен езиков материал от НГЕ. Прави впечатление, че 50% от всички абсолютни интранзитиви, налични в корпуса езиков материал, са контролиращите акционални абсолютни интранзитиви.

От значение за теорията и практиката на новогърцистиката в България е предложението от автора механизъм за тестване на семантиката на глаголите, изразяващи контролираща или неконтролираща интранзитивност чрез адвербиали за психическа нагласа или отношения – контролиращите акционални интранзитиви се съчетават с подобни адвербиали, докато неконтролиращите не допускат това.

Вунчев разграничава от една страна *акционалната интранзитивност*, при която действието е ненасочено и ориентирано изцяло към логическия субект, а от друга – *производната акционална интранзитивност*, при която действието е насочено, но в синтактичната структура не е експлициран директният обект. Той правилно отбелязва особеното положение на производната акционална интранзитивност между транзитивност и интранзитивност, от което следва и производността като повърхнинна синтактична реализация, влизаща в опозиция с дълбинната структура, която отразява логическия конструкт на събитието като обхващащо двама участници. И тук е приложен списък на голяма група глаголи, класифицирани в изказвания за производна акционална интранзитивност, чийто анализ способства изясняването семантиката на производната акционална интранзитивност.

Приносно значение за теорията и практиката има и подробното описание на ергатива и най-вече систематизацията на семантичните и синтактични особености на ергатива и каузатива. Както във всяка глава, и тук Вунчев намира за необходимост да направи терминологични уточнения относно ергатива и каузатива като не се страхува да заеме научна позиция по някои спорни въпроси в тази сложна материя. След прегледа на схващанията за ергатив той аргументирано отхвърля разглеждането на ергативността като морфологично изразено еднакво третиране на интранзитивния субект и транзитивния обект, противопоставени морфологично на транзитивния субект (напр. у Dixon). Изхождайки от факта, че в НГЕ липсва морфологично маркиране на интранзитивния и транзитивния субект, той възприема семантико-синтактичното тълкуване на значението

на термина. По същия начин в главата за каузитивността (VII) не се съгласява с твърдението на Manney за съществуването на събития без каузитивно съответствие. Определяйки каузативацията като „използване на различни синтактични структури и други лексикални, морфологични и пр. механизми, чрез които се изразява, най-общо казано, абстрактна косвена причина за дадено действие” (стр.104), авторът смята, че всяко протичащо във времето събитие може да подлежи на каузитивация и илюстрира това с примери.

Ергативът и каузитивът са разгледани в опозиция по отношение на признака невизуализиран причинител на пасивното събитие при ергатива и добавен външен причинител на спонтанното събитие при каузитива. В научната литература няма единно становище кой семантичен залог – ергативът или каузитивът – е базисен, но Вунчев приема за базисна ергативната семантика и аргументирано обосновава това си мнение, като анализира особения статус на спонтанните събития да представляват неконтролирани ненасочени действия, които независимо че могат да бъдат вътрешно или външно каузирани, допълнително добавеният от говорещият аспект, т.е. външен причинител, не е част от семантиката на съответните изказвания. Освен това, на базата на конкретен езиков материал в контексти с адвербиали, изразяващи умишленост, Вунчев отхвърля широко разпространения синтактико-семантичен анализ на ергативните структури като производни структури с повърхнинен субект, който в дълбинните структури е директен обект (срвн. примерите на стр. 89-90).

Принос за подробното описание на ергатива има и семантичната класификация на некаузативите в НГЕ (вж. VI.4.). Новото в предложената класификация е, че, за разлика от някои гръцки лингвисти (вж. напр. Θεφανοπούλου-Κοντοῦ, 1999), Вунчев разширява семантичния обхват на некаузативите с включването в класификацията на глаголи за емотивна реакция, посочва и каузитивните значения на съответните глаголи, отчита и селективните разлики в съчетаемостта на различните глаголи с определени адвербиали за начин, което от своя страна е свързано с различните нива на контрол. Практическо приложение в чуждоезиковото обучение биха имали предложените в шеста, седма и осма част на шеста глава семантични тестове за разграничаване на ергатива от другите семантични залози, като медиума, пасива, рефлексива.

Макар и в по-малка степен в сравнение с ергативността и каузитивността, в труда се анализират и семантичните залози медиум и реципрочност. Определя се тяхната

същност, морфологичните, лексикални и синтактични средства за изразяването на семантиката им в НГЕ, посочени са активните интранзитивни форми с медиално значение, разграничава се естествената реципрочност от базисната реципрочност в зависимост от темпоралната реализация на действието.

Заключението представя обобщение на резултатите от изследването и по-конкретно случаите на употреба на актуалните интранзитивни форми при изразяването на семантичните залози и причините за това. Те са добре подредени и аргументирани.

Езикът на изложението е логичен, точен, характерен за научния стил, но с доста усложнен терминологичен апарат, което намалява четивността на текста и ограничава кръга на читателите. Прави добро впечатление, че авторът е взел под внимание предварително направените бележки по отношение на някои противоречия, неточности при превода на примерите на английски език и др.

Темата на монографичния труд е допълнена със статиите *„Етимологични и словообразователни особености на абсолютните активни интранзитиви в новогръцкия език”* и *„Етимологични и словообразователни особености на абсолютните активни интранзитиви в новогръцкия език (статистическо обобщение и изводи)”*. Те са две части на едно цялостно изследване на дефективните глаголи, притежаващи само активни залогови форми с интранзитивна употреба. Подробната класификация на тези глаголи според епохата на възникването им и словообразователните модели, на които се подчиняват (деривация чрез суфиксация, префиксация и различни видове основи), както и статистическите резултати относно честотното разпределение на словообразователните характеристики на изследваните глаголи в различните епохи – старогръцката, елинистичната, византийската и новогръцката, обогатяват теорията и практиката на гръцкото езикознание.

Останалите статии и докладите на научни конференции, които също не са извън темата на докторската дисертация, могат да се обединят в две групи:

- Публикации с теоретичен характер, свързани с морфологията на глаголния вид (под № 9) и с темпоралната система на НГЕ по точно с гръцкия перфект и употребата му от българи (под №2). Към тази група се отнася и социолингвистичното изследване *„Анатомия на смешното в гръцкия сериал „Константин и Елена”*(под №10).
- Публикации с теоретико-приложен и информативен характер, каквито са статиите за гръцкият език в България през последните векове на турското робство(под №1); за

помагалата за изучаване на гръцкия език в България през 19-и век (под №11); за издадените трудове по новогръцки език и литература от преподаватели и докторанти на специалността Новогръцка филология на СУ (под № 13); студията му „Граматики, речници и други помагала за изучаване на гръцки език в България до Освобождението” и книгата-превод от старогръцки „Дигенис Акритас. Фондация за българска литература, С., 2009”.

Макар че Б.Вунчев не е включил тези публикации в списъка за участие в конкурса за доцент, те още веднъж доказват езиковата и лингвистична подготовка и последователност в научните търсения на автора.

За цялостния творчески път и организационните способности на Вунчев свидетелства и участието му в три научни проекта, два от които са международни. Като резултат от тези проекти са издаденият превод на *Дигенис Акритас* и статиите под №13 и №15.

Научното творчество на гл.ас. д-р Борис Вунчев се характеризират със значимостта на разработената проблематика, с редица приноси моменти, посочени по-горе, със способността на автора не само да се ориентира в изключително разнообразната и противоречива научна литература, третираща глаголната система в НГЕ, но и да преодолява тези противоречия чрез въвеждане на нови постановки, солидно подкрепени с богат и добре систематизиран езиков материал

Заклучение. Като имам предвид качествата на разгледаните публикации, научния потенциал на Б. Вунчев, както и неговата преподавателска натовареност в бакалавърската и магистърска програма на специалността Новогръцка филология, смятам, че кандидатът напълно отговаря на академичните изисквания за заемане на научната длъжност „доцент” и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди това звание на гл.ас. Борис Вунчев.

Доц. д-р Елена Чаушева

Катедра по етнология и балканистика

ЮЗУ „Неофит Рилски”

Загреб,

30.03.2013 г.